

Ehkäisevän päihdetyön lakisääteisten tehtävien toteuttaminen Pudasjärvellä

1015/00.00.01.02/2019

KH 14.01.2020 § 9

Kuntien ehkäisevä päihdetyö on lakisääteistä (523/2015; 1326/2010) toimintaa, jolla ehkäistään ja vähennetään alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja huumeiden käyttöä ja ongelmallista rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja.

Yleiset vaatimukset

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) määrittää kunnan järjestämisvastuun lisäksi kunnan tehtävät ehkäisevässä päihdetyössä. Kuntien ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi terveydenhuoltolain (1326/2010) 11 ja 12§:ssä säädetyllä tavalla terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista. Kyseessä olevat lakikohdat velvoittavat kuntia hyvinvointikertomuksen koostamiseen ja raportointiin sekä ottamaan huomioon terveys- ja hyvinvointinäkökohdat kunnan kaikissa toiminnoissa.

Ehkäisevän päihdetyön vastuutahot ja yhteistyö

Ehkäisevää päihdetyötä koskevan lain 5§:n mukaan kunnan tulee organisoida tarpeen mukainen ehkäisevän päihdetyön toiminta alueellaan ja nimetä vastaava kuntalain mukainen toimielin. Kunta voi päättää, minkä nykyisin toimivan toimielimen vastuulle laissa määritellyt tehtävät määrätään. Käytännössä toimielin voi vastuuttaa tehtävät ja niiden koordinoinnin jollekin monialaiselle työryhmälle kunnassa tai alueella. Toimielimen osalta kuntien on tarpeen ottaa huomioon nykyinen tilanne, jossa sosiaali- ja terveydenhuoltoa ollaan siirtämässä kunnista mahdollisesti maakuntien järjestämisvastuulle, ja varmistaa jatkuvuus ehkäisevän päihdetyön organisoinnissa myös tulevaisuudessa. Mahdollisen sote- ja maakuntauudistuksen toteutuessa tulee sopia myös kunnan ja maakunnan yhteistyöstä ehkäisevässä päihdetyössä, ja varmistaa asiantuntijatuki ehkäisevään päihdetyöhön maakunnasta ja sosiaali- ja terveystalveista.

Kunnan tehtävä on edistää kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia ottamalla käyttöön tehokkaat ehkäisevän päihdetyön menetelmät erilaisissa ympäristöissä ja hallinnonaloilla. Toimielimen tulee varmistaa, että kunnan eri hallinnonalat toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä, päihdeoloja seurataan sekä päihdehaittoista ja niiden vähentämisestä viestitään ja niihin liittyvää osaamista vahvistetaan kaikissa kunnan tehtävissä. Lisäksi toimielimen tulee lain mukaan huolehtia, että kunnan omat toimet sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (1102/2017) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Kunnan päihdeolojen seuranta ja raportointi sekä suunnitelmallinen työ

Ehkäisevän päihdetyön tulee kunnassa perustua päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan, käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin. Lain mukaan kunnan on seurattava päihdeoloja sekä tiedotettava tilanteesta (523/2015, 5§). Ehkäisevän päihdetyön seuranta liittyy kunnassa osaksi hyvinvoinnin ja terveyden tilan ja siihen vaikuttavien tekijöiden seurantaa (1326/2010, 11 ja 12§). Osana terveydenhuoltolain mukaista terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ja siihen kuuluvaa suunnittelua ja raportointia kunnan tulee valmistella kerran valtuustokaudessa hyvinvointikertomus, johon kerätään tietoa asukkaiden terveydestä ja hyvinvoinnista, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä palvelujärjestelmän kyvyistä vastata näihin tarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain. Päihdeolojen arvioinnin ja raportoinnin tulee olla osa kyseessä olevaa työtä. Käytännössä tulee varmistaa, että kunnan päihdeoloja vastaavista tavoitteista ja toimista on sovittu osana hyvinvointisuunnitelmaa ja -kertomusta. Suunnitelmien toimeenpano tulee kytkeä osaksi kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua ja päätöksentekoa. Toimeenpanon seuranta on osa kunnan kokonaisvaltaista arviointi- ja seurantajärjestelmää. Myös kuntatalous hyöttyy suunnitelmallisesti toteutetusta sekä tilannetietoon ja hyviin käytäntöihin perustuvasta ehkäisevästä päihdetyöstä. Ehkäisevä päihdetyö on monialaista ja koskettaa sekä kuntaa, että kuntayhtymän palveluja. Yhteistyön avulla saadaan hyödynnettyä osaamista ja säästettyä monessa kohtaa resursseja yhdistämällä mm. osaamista ja materiaalia.

Ehkäisevälle päihdetyölle tarvitaan kunnan budjettiin oma kustannuspaikka, johon budjetoidaan toimeenpanon, monialainen työryhmä, vastuu- ja yhdyshenkilö sekä muut toimintakulut. Toiminta- ja taloussuunnitelma mahdollistavat ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnittelun, seurannan ja arvioinnin.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on muistuttanut 5.2.2018 ohjauskirjeessään, että kuntien tulee nimetä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä vastaava toimielin, joka huolehtii, että ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain 5 §:n mukaiset tehtävät hoidetaan kunnassa.

Aluehallintovirasto tulee selvittämään vuonna 2019 kuntien ehkäisevän päihdetyön tilannetta.

Asian on valmistellut opetus- ja sivistysjohtaja Juha Holappa, p. 050 4004799.

Kaupunginjohtajan esitys:

- a) Kaupunginhallitus nimeää ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaksi toimielimeksi hyvinvointivaliokunnan. Valiokunnan tehtävänä nimeämisen johdosta on:
 - huolehtia kunnan päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevista tiedotuksesta
 - huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan koko väestölle
 - lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa kunnan tehtävissä

- esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia kunnan hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoiminnassa;
 - huolehtia siitä, että 4 kohdassa tarkoitetut kunnan toimet sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (1143/1994) ja tupakkalain (693/1976) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.
- b) Kaupunginhallitus nimeää vastuu- ja yhdyshenkilöksi ehkäisevälle päihdetyölle hyvinvointikoordinaattorin. Vastuu- ja yhdyshenkilö toimii aihealueen asiantuntijana tuntien aiheeseen liittyvät keskeiset lait ja linjaukset, kriteerit ja menetelmät sekä varmistaa, että ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvointisuunnitelmaa ja –kertomusta. Lisäksi henkilö toimii alueellisen työn kontaktina. Mikäli hyvinvointikoordinaattorin tehtävä liitetään osaksi jotakin muuta virkaa tai tointa, tulee riittävä työaika varata mainittuja vastuu- ja yhdyshenkilötehtäviä varten.

Päätös:

Kaupunginhallitus hyväksyi esityksen yksimielisesti.